

BOEK MARTIN VLAMING OVER DELICATE RECHTSAAK IN 1711

De zaak Gerrit Nanse

Het gehucht Oost in 1943.

Gerrit Nanse, woonachtig op Oost, werd in 1711 veroordeeld tot de brandstapel. Hij zou in het holst van de nacht met een schaap gepaard hebben. Waarom kreeg hij zo'n zware straf opgelegd. Oud-Textelaar Martin Vlaming reconstrueerde het hele proces.

In 2015 publiceerde oud-Textelaar Martin Vlaming (1953) een monografie over het kleinste dorpje van Texel: *1000 jaar Oost, kroniek van een gehucht*. Het is een opmerkelijke studie die het wel een wee laat zien van deze kleine gemeenschap in het verlopend getij der geschiedenis. Wadvisser, keuterboeren en scharrelaars bewoonden vanouds dit gehucht. Hun strijd om het bestaan was fel en grimmig; hun levens balanceerden tussen uiterste eenvoud en bittere armoede. Die van Oost vormden een taai volkje in de marge. Van de dorpen op Texel wordt gezegd dat ze elk een eigen karakter hebben. Nou, dat geldt zeker ook voor dit eigensoortige gehucht.

Sodomieproces

In een nieuwe historische studie keert Martin Vlaming terug naar het Oost van de vroege 18e eeuw. *De zaak Gerrit Nanse* gaat over een zogeheten sodomieproces. In 1711 wordt een van Oost afkomstige man berecht voor de Hoge Vierschaar van Texel. De aanklacht luidt dat hij in het holst van de nacht zijn "vuile lust" op een schaap heeft uitgeleefd.

De voorzitter van het gerecht – de schout – verwijst naar een tekst uit de Bijbel waarin staat vermeld dat een man die bij een dier heeft gelegen zeker zal worden gedood. Op grond hiervan volgt een hardvochtig vonnis: de schapenschenners Gerrit Nanse wordt veroordeeld tot de brandstapel, net als het arme dier waaraan hij zich heeft vergrepen. Dit vonnis zal op de Vismarkt in Den Burg, ten overstaan van

een groot publiek, worden voltrokken.

We kennen dit verhaal uit de boeken van J.J. van der Vlis, de nestor van de Texelse geschiedschrijving. Bij lezing ervan kreeg Martin Vlaming het idee dat deze dramatische voorstelling van zaken niet kon kloppen. Hij bestudeerde de processtukken nauwgezet en ontdekte dat Van der Vlis allerlei lacunes in zijn documentatie met de nodige 'historische verbeeldingskracht' had ingevuld, niet zozeer om de waarheid te verdraaien, maar om het verhaal compleet en rond te maken.

Boeiende zoektocht

Stap voor stap reconstrueert Vlaming het gevoerde proces. Hij vergelijkt deze rechtszaak met vervolgingen van sodomie elders in de Republiek der Nederlanden. Dat levert een boeiende zoektocht op met een verrassende uitkomst waar het gaat om het lot van de veroordeelde Gerrit Nanse. Intussen weet de auteur ons ook dicht bij de oude bewoners van Oost te brengen, bij hun dagelijks leven, bij conflicten die ze met het gezag uitvochten, of bij de spanningen die onderling tussen hen konden ontstaan.

De zaak Gerrit Nanse is een gebonden uitgegeven boek van 170 pagina's, met een stijlvol opgemaakte tekst die rijkelijk van oude illustraties is voorzien. Het werk is te koop bij boekhandel Het Open Boek in Den Burg, of anders bij de auteur zelf: martinvlaming@planet.nl De prijs ervan bedraagt €19,50.

Nico Dros